

# DANICA.

CERKVEN ČASOPIS ZA SLOVENSKE POKRAJINE.

## IV. nedelja v adventu.

Pripravljajte Gospodovo pot!  
(Luka 3.)

Časih se med otroki začuje klic: Oče gredo!

Kako se gnetejo potem krog že dalje odsotnega načelnika rodovine, pričakujoč vsak svojih darov. Saj se ne spominjajo še očeta vrnivšega se domu s praznimi rokami.

Dragi! „Gospod je blizu“! (Filip 4, 5.) nam je klicala že listova beseda preteklo nedeljo tega nas opominjajoč — da je tudi nam pred vratmi — Božič svojimi dragocenimi darovi. Samo ljubomilo božje dete je to, poslano v naše odrešenje.

Zato naj nam stopi danes pred dušno oko dar iz nebes — dete, ki nam bo rojeno in pa naš dar — kako nam bode moliti to dete.

\*

I. Dete se rodi o Božiču, ki je Bog in človek.

Po pričakovanju, dolgem 4 tisoč let, se je izpolnila obljuba, da pride Odrešenik. Božični dan je resnica postalo, kar je prorok Izaija kakih 700 let pred Kristovim rojstvom v duhu videl govoreč: „Ljudstvo, ki je hodilo po temi, je vgledalo veliko luč . . . Zakaj dete nam je rojeno in sin nam je dan in na njega rami je poglavarstvo in imenuje se prečudni, svetovalec, Bog . . . poglavar miru“. (Izaija 9, 2. 6.)

Kakošno pa je bilo po svetu tačas o Kristovem rojstvu? Odg. Vse je pripravila božja previdnost za prihod tega, ki je kralj

miru. Več stoletij namreč ni bilo tako splošnega miru, kakor to dōbo. Po težavnih in dolgih vojnah se je rimsko cesarstvo nekako odpočilo sedaj za vladanja cesarja Avgusta.

To mirno dobo je porabil cesar Avgust tako, da je veleval popisati vsa ljudstva svojega cesarstva. Tudi Marija in Jožef sta šla s severne strani judovske dežele, iz Nazareta — kjer sta bivala — proti jugu v Betlehem. — Oba sta bila namreč kraljevega Davidovega rodu; Betlehem pa je Davidovo rojstno mesto. Torej sta morala sèm doli. — Tako je paganski vladar nevedé s takim svojim oklicem pospeševal sklepe božjega usmiljenja.

Ker jima ni bilo zemeljskega premoženja, ostala sta v priprostem hlevu zunaj Betlehema. In tū se je rodil Izveličar svetā — kakor vé povedati ustno izročilo — 25. decembra opolnoči, 742to leto po dozidanju rimskega mesta. Kolikor računajo, bila je to leto noč od srede na četrtek. — Cesarica sv. Helena je pozneje ukazala sozidati nad tem svetim krajem lepo cerkev. — Jaslice pa, ki je bil Krist v nje položen, se shranjujejo še dandanes v veliki rimski cerkvi „Maria maggiore“, t. j. „Marija veča“ — ali „Marija snežnica“, ali „Marija pri jaslicah“.

II. Kako molimo to nam rojeno božje dete?

Če tudi je prišel tako neznatnim načinom na svet Bog in človek in narodi prav nič niso vedeli o tem, morala se je pa vender le ta zgodba dostojno praznovati in razglasiti. — Ki so gledali v besede svojih

prorokov, tem bi njegov prihod tu doli med nas nebi bil smel biti nepričakovan. — A do jaslic niso bili klicani ti, ki niso hoteli spoznati pozneja njegova čuda. Kako bi bili namreč tisti v stanu verjeti takrat, ko je v jaslicah ležalo to nezmožno dete — ki so se v poznejši dobi ustavljali celo njegovim tako jasnim čudodelom?

Kakor pripoveduje sv. evangelist Luka, čuli so pa tisto noč pastirji ob čredah na tem kraju. Kar se jim je prikazal angelj Gospodov in božja svetloba jih je obdala in silno so se zbali. Angelj jim je pa dejal: „Ne bojte se: zakaj, glejte, oznanjam vam veliko veselje... danes vam je rojen Izveličar v Davidavem mestu, kateri je Krist Gospod.“ (Luka 2, 10—11.) In kakor bi bila hotela pritrditi tej angeljevi besedi, prikazala se je ob enem truma nebeških duhov, ki so hvalili Boga in peli: „Čast Bogu na visokosti in mir na zemlji ljudem, kateri so dobre volje.“ (Luk. 2, 14.) — Pastirji so na to nemudoma prihiteli. Našli so Marijo in Jožefa in dete v jasli položeno. — Staro izročilo vé pripovedovati o treh prišlihih pastirjih. Zato je cesarica Helena prav na kraju, kjer se jim je prikazal angelj, pozidala cerkev sv. 3 pastirjem. Eden teh je bil — kakor zopet pravi ustno poročilo — po Gospodnjem vnebohodu apostolom prišteti Matija, rojen Betlehemljan.

Kakor poroča ta isti evangelist, razglasili so pastirji tudi drugim, da so videli novorojenega Izveličarja. In ti, ki so čuli o tem, so se čudili tem zgodbam, katere so označevali pastirji. — Vender se pa izraelsko ljudstvo ni hotelo kaj posebno zmeniti za to Gospodnje rojstvo. — Nikjer v sv. pismu namreč ni brati, da bi bili morda od daleč ali tudi le od blizu Judje hiteli do novorojenega Izveličarja jaslic — sem v betlehemsko mesto.

\* \* \*

In mi?

Nam pa hoče v spominju bivati in ostati beseda sv. Avgušтина, ki pravi: „O neizrekljiva, neumljiva ljubezen! Kedo bi bil misliti v stanu, da ta, ki je bil od nekedaj pri Očetu, v času človek postane iz ljubezni do nas?“

Zato ga kakor pastirci hočemo moliti krog jaslic razvrščeni in ga prositi tega božičnega daru — da bi mu kolikor je nam ljudem mogoče postali podobni v izpolnjevanju volje Boga Očeta, ki se je sam vklonil in prišel kakor veliki božični dar na ta svet.

Moliti in prositi ga hočemo, naj nam vcepi svoji podobno ljubezen do bližnjega, radi koje je postal to, kar smo mi — ubog Adamljan. Amen.

### Čez leto in dan.

(Potopisne črtice iz slovenske domovine).

„Na vse te reči se ozira  
omamljeno moje oko.“

(Pesnik in skladatelj župnik  
Luka Dolinar.)

(Dalje in konec.)

Marijino Celje smemo imenovati posebno priljubljeni romarski kraj naše avstrijsko-cesarske rodbinske hiše. Vkljub odpravljenega božjega pota je priromal nekega dne tudi cesar Josip II. čisto nepričakovano tja.

Kapela z milostno Marijino podobo kakor ostanek iz nekedanje stare Marijeceljske cerkve stoji prav sredi cerkve — se ve da zidana. Sprednjo stran zakriva svitlobliščeča srebrna ograja po vsej širjavi in visokosti noter do vrhnega oboka. Cesar Josip je jel ogledovati stene, tipati je ter odmajevati z glavo. Na to je velel svojemu strežaju: Prinesi mi kladivo! Jel je tolči po zidu na več straneh in ukazal strežaju, naj tudi on tako stori. Na to ga je zavprašal: Kakošne so te stene? Začujeno je odgovoril strežaj: Veličanstvo, saj vidite, da zidane! Sedaj spoznavam, nadaljuje cesar, da me goljufajo spredaj in zadaj. Vedno so mi lagali in mi zatrjevali, da je ta kapela lesena in kolika nevarnost je, da bi se kedaj ne vnela od obilo okoli nje prižgane svečave ter provzročila neznanske nesreče. Brž ko ne so cesarju enako grajali druge božjepotne kraje. Saj vidimo tudi naše dni: kakošni mojstri hočejo biti nekateri svetovaleci v — laganju.

Povrnimo se zopet na sv. Goro! — Zapustili smo jo razpadajočo, medlečo v razvalinah. A verno ljudstvo se ni dalo omajati in ni opustilo češčenja Marijinega na sv. Gori.

Hodilo je jokati, molit in goreče prosit tja gori. Gospod Bog je videl vse to in milostno pustil, da je zopet zasijalo solnce sv. Gori. 15. dan aprila 1793. je pobožni cesar Fran II. stari oče našega cesarja Fran Josipa I. izdal odlok, da se sme zopet odpreti božja pot na sv. Gori. 23. junija 1793. je kanonik in generalni vikarij Josip Križman prvičkrat maševal v stranski kapeli sv. Mihaela, katera je bila pri razdiranju cerkve ostala l. 1786. najmanj poškodovana. — Papeža Pij VI. in Pij VII. sta obnovila drug za drugim vse sv. Gori podeljene odpustke. Cerkev je bila kmalu zopet popolnoma pokrita in dovršena. in v dan 27. septembra 1793. jo je blagoslovil stolni župnik Fran Pfleger.

Fran (menda Ksaverij) Pfleger se je rodil v Zgornjih Železnikih. sedanja h. št. 74. iz zelo veljalne fužinarske rodbine. Podomače se je reklo hiši »pri Zimantu«. Stari cerkovnik Peter Jerala mi je večkrat pravil, da so bili »Zimantov gospod Franc« za »malega škofa« v Gorici. Časa njegovega rojstva ne vem navesti, ker so ob silnem požaru v Železnikih l. 1822. zgorele vse župne matrike. Brat imenovanega, Anton, ki se je rodil 24. marca 1746, pa je dosegel na Dunaju visoko dostojanstvo. Povzdignjen je bil l. 1806. v plemeniti stan z naslovom: vitez Werthenau-ski in je umrl 27. maja 1820. na Dunaju kakor najvišji justični predsednik. Zaradi svojih izvanrednih zmožnosti je bil baje poseben ljubljencec cesarja Frana II.

L. 1793. je za sv. Goro dalje znamenito za to, ker so pripeljali na 61 vozovih sedanji veliki kameniti altar iz opuščenega monakovskega samostana sester benediktink. Kupil ga je bil z vsem samostanskim premoženjem vred ter daroval sv. Gori grof Anton Cassis Faraone. — L. 1794. v dan 29. septembra so prenesli zopet iz Solkana podobo Matere božje najpred v goriško stolno cerkev, od tam pa v velikanskem izprevodu na sv. Goro. — Leta 1798. v dan 20. maja je slovesno posvetil prenovljeno svetogorsko cerkev goriški viši škof Filip grof Inzaghi. Vodstvo božje poti pa je izročil duhovniku Josipu Alojziju pl. Gironcoli-ju, ki je takorekoč vzdignil samostan iz razvalin, sozidal zvonik, postavil leco in dva nova marmeljnasta stranska altarja. Ime-

novani Gironcoli je vodil svetogorski božji pot od l. 1798. do svoje smrti, 14. aprila 1808. — Za njim je prevzel ter vodil božji pot od l. 1808. do l. 1860. Pavel Celotti, rodом iz Gemone na Beneškem. Znan je bil v obče pod imenom »Pre — Pavle« ter je slovel kakor izpovednik na daleč in daleč okrog ne le po Goriškem in po Furlaniji, nego tudi po našem Gorenskem. Znamenito mu je bilo ime tudi po sosednji Italiji, ki je takrat spadala pod Avstrijo. Moja malenkost ga je na sv. Gori videla dvakrat osebno in enkrat sem govoril z njim. Naj omenjam memogrede, da se ni manjkalo tudi takih, ki so mu njegovo dobrotljivost v izpovednici in njegovo naglico na izpovedovanju šteli celo v nekako napako. Ali če se pomisli, koliko neštevilno romarjev je privrelo mnogokrat od zelo daljnih krajev, iz ptujih dežel in od vseh strani na sv. Goro, vmes tudi takih, ki so stokali pod bremenom obtežane vesti; kedo bi potem obsodil kaj takega, če je vsem tem revežem bil v dušno tolažbo in so vsi ti z njegovo pripomočjo oprali svojo vest ter zopet zadobili dušni mir.

Naše dni se malokedo še spominja in tudi to le še po ustnem izročilu — nasledkov krvavih vojska, ki so pretresale in stiskale vso Evropo v l. 1793—1815. Provročnik je bil s svojimi, takrat vsemogočnimi Francozi njih oholi cesar Napoleon I. V prvi vrsti je trpela takrat naša uboga Avstrija in njen prebritko izkušani, preblagi cesar Fran. Nasledek teh vojsk je bila huda lakota n. pr. od l. 1815—1817. Stari ljudje nam niso nikoli zamogli dovolj popisati taistih žalostnih časov.

Baje največ za to, da bi pomogel ubogemu ljudstvu na zaslužek in kruhek, je Pavel Celotti dal l. 1817. zidati na sv. Goro novo vozno cesto, ki se do malega rabi še danes.

Poleg Pavla Celotti-ja naj omenjam še enega dobrega izpovednika na sv. Gori, do katerega so imeli romarji tudi zelo veliko zaupanje. Imenovali so ga navadno »pater Jožef«. Pisal se je Samic. Ohrani naj mu to ime tudi »Danica« Poznal sem ga osebno. — Pavlu Celotti-ju je sledil v vodstvu svetogorskega božjega pota Fran Visintini od l. 1860—1871. Umrl je tega leta 21. januarja.



— Za njim je vodil svetogorski božji pot od l. 1871. do svoje smrti l. 1894. Lavrencij Rutar. Zgodovina hrani temu gospodu trajen časten spominj. Med drugim spada v čas njegovega delovanja na sv. Gori naprava novih, prekrasnih zvonov. O tem mi piše roka velece-njenega prijatelja doslovno: Zvonove je vlil Albert Samassa v Ljubljani. Blagoslovil jih je knez viši škof Andrej Golmajer, rojen Radoljičan, 7. junija 1874. na sv. Gori vpričo neštevilnega ljudstva. Zvonovi so štirje. Veliki je pravo mojstersko delo. Tehta 63 stotov. Število let Marije Device po izročilu. Drugi ima teže nad 19 stotov, tretji nad 9<sup>1</sup>/<sub>2</sub> in četrti nad 6 stotov. Vbrani so v Es-dur akordu. Zapisano je nekje: V teku enega leta je lju-bezen do Marije spravila skupaj 5.878 gl. 30 novih. Koliki so bili vsi stroški, ne vem. Svetogorski zvonovi se razlegajo veličastno daleč na okoli. Kadar se oglasijo, ljudje po Gorici in v okolici kar okna odpirajo in vle-čejo na ušesa, tako so zaljubljeni v sveto-gorsko zvonove. Res jih je prava miloba sli-šati, zlasti iz daljave.

L. 1877. je posvetil knez viši škof Andrej Golmajer novi, sredi cerkve stoječi, marmelj-nasti altar, katerega obdaja na vse štiri strani marmelnasta ograja, ki je romarjem obhajilna miza. — L. 1884. je potrdil papež Leon XIII. na prošnjo kneza višega škofa Alojzija Zorna vse privilegije in odpustke, ki sta jih podelila sv. Gori papeža Pij VI. in Pij VII. — L. 1894. v 7. dan maja je prišla slovesna procesija iz vse Primorske dežele v spominj stoletne obnovitve božje poti na sv. Gori. — Od leta 1894—1901. je vodil svetogorski božji pot Andrej Leban.

4. dan avgusta l. 1900 pa je sv. oče Leon XIII. dovolil na prošnjo višega kneza škofa, kardinala Missie, da smejo oo. frančiš-kani prevzeti svetogorski samostan ter cerkev z vsem premoženjem. V to je dovolil cesar Fran Josip I. V dan 31. decembra 1900. je prišel proti večeru tu sem gori naš ožji rojak in od Ljubljane dobro poznani o. Kalist Medič, rojen Ljubljančan, kakor prvi za sv. Goro novo imenovani gvardijan. Prišedši v cerkev je podelil z Najsvetejšim sv. blagoslov. Lahko si mislimo, da so morale vse po cerkvi na-vzoče zalijati o tej priliki solze veselja. Po

človeških čutilih soditi bi rekli, da se je tudi Marija sama veselila tega trenutka ter ponovila svoj večni »Magnificat«. O polnoči je imel kakor o začetku novega stoletja o. Kalist slovesno sv. mašo. To je bilo dovoljeno po sv. očetu za taisto leto vsemu krščanskemu svetu.

V 5. dan februarja 1901. je knez više-škofljski ordinarijat goriški slovesno izročil po 115 letnem prestanku svetogorsko božjo pot oo. Frančiškanom. To je izvršil stolni župnik monsignor dr. Fran Sedej. Imel je sv. mašo in oговор. Po sv. maši se je bla-goslovil samostan. Začela se je »klavzura«.

V naslednjih 2 letih 1901 in 1902 se je potem pri cerkvi in samostanu ponavljalo, kar je bilo potreba. Prav oče Kalist je bil pravi mož za to. Potrošilo se je v to krog 50 tisoč gld., in ker sv. Gora ni imela dosti denarja, moral je prebiti o. Kalist tisoč ter tisoč skrbi. Sad pa, katerega za to vživa, je izraz večnih besedi: »Drugi seje — drugi žanje! Menda nobenemu delalcu tako prikladno zapisane, nego vsakemu tistemu kranjskemu Slovincu, ki je izkravavel za druge. »Bridka žalost me prešine — ko se spomnim domo-vine.« — Sedaj nam je bil nastopil čas od-riniti s sv. Gore. Še enkrat smo se podali v cerkev in otožnega srca smo se poslavljali od nje in Marije. Obiskali smo kapelo sv. Mi-haela, pozidano vstric presvetišča na evan-geljski strani. Tu počiva v podnožju altarskih stopnic po svojih lastnih željah knez viši škof kardinal Jakob Missia. Napis »Jacobus cardinalis Missia« je vklesan na grobovo ploščo.

Krog 50 tisoč božjepotnikov prihaja vsako leto na ta sveti in presrečni kraj. Okoli 40 tisoč jih prejme sv. obhajilo.

O Marija! daj, da bi vsi, ki smo srečno častili kedaj tvojo podobo na sv. Gori, gle-dali enkrat tudi tvoj rajski obraz v sv. nebesih. Potem nam milijonkrat blagor.

Viši učitelj Josip Levičnik.

## Kronika mesta Črnomlja in njega župe.

(Dalje.)

Sedemnajsti vek se začelja v znamenju neprestanih nesreč. Doslej je bila za mesto res zlata doba, doba blagostanja. V mestu so bivali poveljniki brambne armade, bilo je zbirališče brambovcev, ki so se od tu pomikali v času potrebe v daljni slovenski jug. Trgovina je bila živahna, meščanom in okolčanom na široko odprta pot do dobičkanosnega dela. Brambna četa pa se je pomaknila okoli tega časa globoko na Hrvaško in tje se je izselilo tudi vojaštvo s poveljniki in z vojaštvom izginilo je tudi cvetoče blagostanje in vsa sreča. Prišla je večkrat kuga, ki je davila po mestu in okolici. Mesto so obiskali velikokrat požari. Vse te nezgode so opustošile mesto, da se je praznilo in propadalo.

Turška sila je bila pač minila za naš kraj, a le velika turška sila. Z jastrebovim očesom je pazil graničar na gibanje turških mejnih čet in pravočasno odbil vsak naval. A kljub temu so se ukradle posamezne ropne čete čez brambno graničarsko črto. V začetku 17. veka so naše mesto in celo sosedje vznemirjali neredni turški vojaki ali martolozji, ki so se v četah broječih 50 do 60 konjikov dan za dnem spuščali čez mejo v Belo Krajino. Slednjič pa je ponehalo tudi to, se ve le na videz. Kakor graničarji preoblečeni Turki so se vtihotapljali čez kranjsko mejo in ropali kjer so mogli. Z njimi so pritegnili tudi nekateri Uskoki in zaplodila se je počasi nezatirljiva nadloga roparstva ali takozvanega hajduštva, katere doba ninič krajša nego doba velike turške sile. Cvet hajduštva sega še v prvo polovico prejšnjega veka, v kateri dobi je pred njimi veliko prestal črnomaljski okraj. Živo v spominju starih očancev so hajduki in njih nasilnosti: nasilnost gorenških rokovnjačev jih ne dosega. Rokovnjač ni rad prelivaval krvi, le v skrajni sili, ko je šlo njemu samemu za življenje, je porabil to sredstvo v svojo obrambo in rešitev. Hajduki pa so v kraju, kjer so ropali, v prvo prepodili domačine ali jih posekali, da so varno mogli ropati in varni odnesli svoj plen. Prihruli so

v četah po 60—70 oboroženi; v vojni vrsti so brez strahu korakali čez mesto ali vas; vse se jih je balo in že, ko je kedo slišal ime hajduk, se je križal pred njim »Bog nas varuj«. Stari Črnomaljeci pripovedujejo, da so slišali od svojih dedov, ki so videli, kako so šli hajduki z zastavo skozi mesto. Ljudje, vsi prestrašeni, so postavljali na prage v škafih vino, meso, kruh, da bi se zadovoljili s tem in ne začeli ropati. Skoraj neverjetno je, kolika nadloga so bili hajduki ljudem. Stalnega vojaštva ni bilo, tudi ne orožništva, ljudstvo je bilo navezano na samoobrambo. Kako naj bi bila pa ta kos čudovito premetenim roparskim četam, katerih vničiti je bilo težko. Brez hrupa so se sešli, po končanem plenu brez sledu izginili. Če so katerega vjeli, molčal je o vsem kakor zemlja in ž njim v grob je legla tudi hajduška tajnost. In ti ljudje, ta krvava nadloga nosi ime hajdukov. Človeku, ki razumeva pomen besede »hajduk« — zdi se res za malo, ko vidi, kako se zlorablja to vzvišeno ime. Hajduke so imeli južni Slovani; njih narodne pesni proslavljajo in poveljujejo hajduke. Slovanom je rodila hajduke turška sila. Kreпки možje, nečloveško zatirane uboge raje so zbežali v gore, kjer so prežali na Turke. Pobiljali so jih in morili in upali s tem doseči, da se otresejo nečloveškega turškega jarma. Borili so se hajduki za sveto skupno stvar, za krst častni in slobodo zlato. Ako bi ne bilo hajdukov, še danes bi stokala raja pod žulečim turškim jarmom. Narod jih je ljubil in spoštoval, narodna pesen jih je večno proslavila pri Jugoslovanih. Opeva jih kakor narodne mučenike, kateri so tvegali in žrtvovali svoje dragoceno življenje za vero in slobodo. Tako vzvišeno častitega imena ne zasluži ropar, ki v očeh domačina ni bil nič manj ljut od Turka, ki je kakor neznosna mōra vsestransko tlačil in zatiral njega pradedo. Tega imena ni pridejal narodnemu besedilu domačin, nego tujec, ki je v primeri rečeno: obesil tem bogovom zlato verižico na njih grešne vratove, krog kojih so zaslužili vrvi. Nobena kronika nam ne pripoveduje podrobnosti o »hajdukih« roparjih in razbojnikih, ker nobene ni ohranjene. Iz

začetka 19. veka se pač omenjajo med ljudstvom poboji v Dobličah in v sosednjih vaseh, kamor so pohajali »hajduki« iz Poljanskega hribovja, kjer so imeli svoja skrivališča. Napadali so župnišča; ljudstvo je prepričano, da je eden črnomaljskih župnikov postal žrtev teh roparjev. A tukajšnja mrtvaška knjiga nam ne daje takega pojasnila: pač pa one v župi Viniški, na Vrhu in v Poljanah. Znano je ono grozodejstvo v Semiču, katero je ohranjeno v poročilu v arhivu n. reda na Dunaju, t. j. umor župnika Matije Starihe.<sup>1</sup> Kronika kostanjeviškega samostana pripoveduje o silnem razdejanju samostana l. 1736. 29. julija, kjer so Uskoki umorili dva redovnika.<sup>2</sup> Pač so kratki ti podatki: obširnejši, a manj zanesljivi pa žive v spominju ljudstva, v katerem so si ti roparski »hajduki« zapustili najbolj zaničljiv sloves. Popolnoma zatrti so to pojemajoče roparstvo naperi avstrijske vlade v prvi polovici 19. veka.

Sedaj pa po tem splošnem pregledu nekaj podrobnosti:

1608. meseca januarija in februarija je zapadel silni sneg. Jesen pa je bila, kakor v povračilo za prestano neprijetno zimo, lepa. November je bil v cvetju — a zopet so prišli silni preobrati: pritisnila je strahovita zima. Pridrli so v sela volkovi v veliki množini: srne so pred njimi pribežale do hiš in se niso dale prepoditi iz strahu pred volkovi.<sup>3</sup>

1611. je bilo nenavadno vinorodno leto. Pa zopet nesreča. Celi oblaki kobilic so se privarili od hrvaške strani. Ko so odšle, izgledal je kraj, kakor požgan in pokošen.<sup>4</sup>

1615. je povabila reformacijska komisija iz Črnomlja v Ljubljano štiri osebe, ki so bile še na sumu novoverstva: Josip Hauser, Tomo Pod, Jernej Mosserin in Jurij Ratajč.<sup>5</sup>

1620. 11. maja je postal Jurij Petrolinovič župnik v Črnomlju.<sup>6</sup>

1634. V župni cerkvi je vzidan iz tega leta na epist. strani vel. altarja spomenik:

D. O. M.

Perillustri et generoso Dno Matheo Zachariae de Palmburgo eximia virtutis ac pietatis viro nec non sacrae Catholicae religioni zelo patriam opesque proprias deserenti Catharina ex fliggiio stemmate conjux mestissima. Anno aet. LXIII. ob. XXX. Ian. M. D. C. XXXIV. Postavljen je spomenik enemu izmed grofov Palmburg, ki so bili za Frankopanskimi grofi lastniki črnomaljske graščine. V tem času je sozidal Miha Kanizer, mož iz stare pl. rodbine, ki je imel soprogo pl. Werneckovo, v lozi n. v. reda, imenovani »Okljuka«, dvorec, ki je sedaj v razvalinah. Temeljno zidovje je še videti. Bližnja okolica nosi ime po tem dvoru in enako se zove tudi vas z eno hišo, namreč »Kanižarica«. Od Kanižarja je kupil dvor neki gospod Pregel, gener. stražmešter in poveljnik Fluggerjevega regimenta.<sup>7</sup> Umrl je brez potomcev in dvorec kakor gozd je prišel v last n. reda. To je rabil dvorec za žitnico, zato se zove kraj, kjer je stal dvorec še danes v »Kaščah«.

1646. se je ob času hude kolere zidala cerkev sv. Sebastijana v mestni loži. Za presbiterij se je porabila prejšnja kapelica, zidana po letu 1510.

1655. V pred dvorju podružne cerkve sv. Jakoba v Rodinah se nahaja menza, na kateri se je svoj čas maševalo ob velikih shodih. V nasprotnem kotu te lope stoji kamnita prižnica, raz katero se je govorilo ljudstvu, ki se ni moglo sniti v cerkev. Na menzi stoji mal leseni altarni nastavek, mogoče od časa, ko se je lopa zgradila in nosi napis:

Hoc opus factum est ad honorem ss. ap. Philippi et Jacobi anno 1655 sub Ad. Re Do Dno Nicolao MALICI Dum temporis vicario in Cernembel. N e k a k o v t e m č a s u j e Č r n o m e l j k m a l u e n o z a d r u g i m p o g o r e l. Mesto je bilo za dalj časa popolnoma nezmožno.<sup>8</sup>

1655. Spominjska plošča vzidana v pročelno steno Komendskega poslopja nam priča, da je bilo zidano l. 1655., gotovo po onem požarju, ki ga omenja Valvazor. Do leta 1848. je rabilo poslopje oskrbniku posestva n. reda in njegovemu osebju. Pred l. 1844. v začetku

<sup>1</sup> Izvestja VIII. 43. Danica 1905. str. 62–63.

<sup>2</sup> Argo IV. 207.

<sup>3</sup> Valvazor XI. 550.

<sup>4</sup> Valvazor XI. 551.

<sup>5</sup> Mitth. d. h. V. f. K. 1867. 120.

<sup>6</sup> Izvestja VIII. 45.

<sup>7</sup> Valvazor XI. 604.

<sup>8</sup> Valvazor VI. 604.



19. veka je bil prizidani zadnji del komende za šolo. L. 1848. pa je vzelo pod streho c. k. urade, ki so se preselili sem iz Krupske graščine. V časih Valvazorja je živel v Črnomlju, v komendi baron Haller vitez n. reda. V bitki pri »Neu-Serinu« je kakor stotnik v visoki starosti preplaval neko reko, ko se je pod njegovim vojaškim oddelkom podrl most. Večkrat se je pozneje doma jezil nad jezuite, ki so ob njegovem času prepovedovali svojim gojencem plavanje.<sup>1</sup>

1689. l. se je vzdal na evang. strani vel. altarja v župni cerkvi kamen z napisom: *Hir ligt begrowen der Hochw. hohgeborene H. H. Johann Christopf Groff und Herr von Scholenberg Freiherr auf Leutenberg und Biberstain Herr zu Lichtenegg, Lampach, Lueb und Eggendorff der Kom. Kay. May. Commerer und wolbesteller Havbtmann des löbl. Graff Starnbergischen Regiment T. O. R. Commentheor zu Möttling und Tschernombl welicher den 25. Aprilis 1689. in Gott verschiden dem Gott der Allmechtige verleihe die ewige Ruhe. Amen.*

V Valvazorjevem času je štela župnija 20 podružnic. O b s e g a l a j e t e d a j d e l d r a g o t i š k e ž u p n i j e i n m o g o č e s e g l a v p l a n i n s k o ž u p n i j o. Naštevaj jih v sledečem redu:

1. Naše L. G. v Vojni vasi (sedaj Rojstva M. B.).
2. Sv. Mihaela na Desincu.
3. Sv. Marka na Butoraju.
4. Sv. Antona opata na Goleku (sedaj ž. Dragatuš).
5. Sv. Toma na Tančjigori (sedaj ž. Dragatuš).
6. Sv. Ane na Tančji gori (sedaj ž. Dragatuš).
7. Sv. Ožbolta v Dragovanji vasi (sedaj M. B. ž. Dragatuš).
8. Sv. Ivana evangelista v Dobljčah.
9. Sv. Florijana v Dobljčah. Te cerkvice ni več. Stale pa so še njene ruševine pred sto leti — po spominju starih. V zidovi lini je visel mal zvonček, ki je prenesen v kapelico na Rožičvrhu. Kraj, kjer je stala, se da še spoznati po sledovih zida. Bila je na naj-

višjem vrhuncu med takozvanim Ciganskim taborom in Jernejo s vasjo.

10. Sv. Andreja v Turnu. Svoj čas je bil grad, v katerem je stala kapela, last pl. Alpfalterjev, nazadnje nekega Panoviča. Grad je zapuščen in tudi kapelica: o kateri je komaj toliko sledu, da se ve, kje je bila.

11. Sv. Urha na Stražnem vrhu. Te cerkve na tem vrhu niti ni nikoli bilo. Tu se je Valvazor brez dvoma pomotil. Na tem vrhu stoji in je stala le edina cerkev sv. Nikolaja. Pač pa se pogreša med naštetimi podružnicami črnomaljske župe sedanja podružna cerkev sv. Vida, ki je stala že za časa Valvazorja in katero napančno navaja pod imenom sv. Urha. Na tem mestu bi v Valvazorjevi knjigi moralo praviloma stati: Cerkev sv. Vida tik Stražnega vrha.

12. Sv. Marije Magdalene v Tuševem dolu.

13. Sv. Nikolaj v Tuševem dolu (ljudstvo ga stavi v Stražni vrh.)

14. Sv. Jakoba v Rodinah.

15. Sv. Elije in Katarine na pogorju »Rodine.« Cerkev ne stoji več pod imenom teh dveh patronov. Planinska župnijska cerkev pač nosi ime sv. Elije; mogoče je bile tudi ona pred vstanovitvijo podružnica Črnomaljske župe.

16. Sv. Jerneja na Otovu.

17. Sv. Fabijana in Sebastijana v mestni lozi.

18. Sv. Jurija na Rožancu.

19. Sv. Ivana Krst. v Petrovivasi.

20. Sv. Jederti nad Petrovovasjo (ni je več).<sup>2</sup>

Odslej dalje do začetka 19. veka pa prekinemo drobtine: ni jih zaslediti, razun one iz leta

1703. To leto je vstanovil bivši župnik v Črnomlju Jakob Koejan beneficij v Vojni vasi. To je mašna vstanova v Vojni vasi, na podlagi katere naj se bere v ondodni cerkvi vsako leto po ena maša za vstanovitelja in njegove znanee in prijatelje.

1802. Pri župnijski cerkvi se je pokopavalo do meseca julija 1802. To leto se je priredilo novo pokopališče v Vojni vasi. Ono okoli župnijske cerkve se je opustilo in se

<sup>1</sup> Valvazor XI. 603.

<sup>2</sup> Valvazor VIII. 818.

pokopavalo od slej na novem pokopališču v Vojni vasi. Prvi se je tu pokopal Josip Brula iz Črnomlja št. 42. za župnika Ivana Kokalja 2. julija 1802. Toliko iz župnijske matrike.

Po spominju ljudstva se da sklepati kaj več. Prepoved cesarja Josipa II. l. 1785., da se morajo pokopališča kolikor mogoče odstraniti od človeških stanovanj, se je brez dvoma uvaževala tudi v Črnomlju. Novo pokopališče je bilo okoli cerkve sv. Sebastijana. Od tu so je preložili v Vojnovas. Seveda so pokopali tega ali onega še v mestu, ali splošno pokopališče je bilo vendar v mestu lozi. Zakaj ni tam ostalo? Stari možje pripovedujejo, da so se ob času hudih zim vlačile po gozdovih velike tolpe volkov. Zato se je zgodilo večkrat, da so volkovi po noči izgrebli komaj pokopana človeška trupla in razvlekli po lozi oglodane ostanke teh trupel. To je dalo menda povod, da so premestili pokopališče v obližje človeških stanovanj in v to se jim je zdel najprimernejši kraj Vojna vas, kamor so se kakor danes že tedaj radi zatekali do Matere božje okoličani in meščani. To mesto so si l. 1802. zbrali za prostor počitka do večnega vstajenja.

1808. je bilo sozidano današnje župnišče.

Šolskega poslopja v Črnomlju tedaj še ni bilo. Od l. 1807. je poučeval le po zimi učitelj Josip Vidmar in sicer v svojem stanovanju. Prosil je mestnega sodnika Mihaela Kostrevice, naj mu preskrbi posebno šolsko sobo v kakošni hiši. A prosil je zaman. Učil je še dalje v svojem stanovanju; pa šlo je trdo. Otrok je bilo še dalje več in mislil je opustiti ves pouk. Tedanji župnik, Marko Drganec (1806 do 1815) je najel na lastne stroške neko sobo, a ko je bila zavoljo navala šolskih otrok tudi ta premala, pretemna, preskrbeli so drugo. In tako so se borili učitelj in otroci radi šolske sobe še dolgo

vrsto let. Vsi so čutili potrebo šolskega poslopja, a dolgo se ni ganil nobeden. Šola je bila zidana še le l. 1844. Do tega leta je bil za šolsko sobo del komende, kjer se nahajajo sedanje ječe. Koliko časa, to se ne da poizvedeti. Jeli bilo kaj šolskega pouka pred l. 1807., ni gotovo; a verjetno je, da so imeli Črnomalci od nekdaj zasebno šolo, v kateri je učitelj na svojem stanovanju zbiral učence. Kakor smo slišali, imeli so Črnomalci vrejeno šolo že v protestantovski dobi; a ko se je zatrla nova vera in je izginila, izginila je z njo tudi redna, javna šola.

(Konec pride.)

„r“.

### Poprave.

I. V »Danici« št. 48, str. 381 se izpusti besedilo: »To leto je bilo namreč dozorela v glavi velikega...« do »Deželni komturi so...«

Vstavi naj se:

Bilo je to leto — ko se je veliki mojster prilikom obletnice one za nemški red usodne bitke pri Tannenbergu, (15. jul. 1410) ki je izpraznila redu blagajne, pozval za posojilo do avstrijskih balij. Deželni komturi...

II. V Danici št. 49, str. 390 bi morala stati v spisu »Zatrte nekdanje cerkve...« pred poglavjem »Nekatere ljubljanske kapele, ki jih ni več« številka 13ta. — 14ta številka je tu napačna.

### Prošnja.

Z današnjim dnem mi je na »Daničinih« zastankih svota — 2.410 kron.

Ob tej silni številki razvidate, zakaj da večkrat prošim — naj bi čč. prejemalci tega mojega lista dobrotno poravnali dolgove za 1905. in tudi še za 1904. ter 1903. leto.

Dragi! Za Vas enega je to malo; za mene enega je to preveliko.

Ljubljana, 14. decembra 1905.

Vrednik.

„Danica“ izhaja vsak petek na celi pol in velja po pošti za vse leto 6 kron, za pol leta 3 krone, za četrt leta 1 krono 50 vin. Zunaj Avstrije velja za vse leto 7 kron; za Ameriko 9 kron. Ako bi bil petek praznik, izide „Danica“ dan poprej. V Ljubljani se dobivajo posamezne številke po 10 vinarjev v Lovro Blaznik-ovi trgovini na Starem trgu in v Ivan Pichlerjeve tabakarni na Kongresnem trgu.